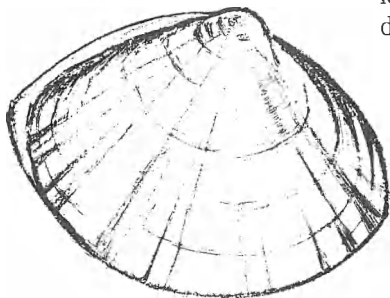

RECENTE STRANDINGEN VAN JONGE ENSIS ARCUATUS (JEFFREYS, 1865) TE KOKSIJDE-OOSTDUINKERKE.

M.-TH. VANHAELLEN

Op 11-II-91, de eerste weekdag van de krokusvakantie 1991 waagde ik me niettegenstaande het erg winterse weer toch gedurende een uurtje op het strand. Het sneeuwde bij wijlen en ongelukkiglijk koos ik de verkeerde wandelrichting: zuidwestwaarts -van 't Schipgat naar Ster der Zee (plaats van afspraak met echtgenoot-chauffeur in café Atlantic: zeer belangrijk bij zulk weer!)- terwijl er een bijtende westenwind stond. Toch deed ik enkele interessante waarnemingen. Het merkwaardigst was de aanwezigheid van een paar honderden Stevige strandschelpen *Spisula solida*, allemaal verse doubletten van ± 4 cm, de meesten met het dode dier nog aanwezig, anderen door de meeuwen reeds leeggepikt. Ze lagen in een afzetting tegen de noordelijkste golfbreker te Koksijde in het gezelschap van honderdduizenden Halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*. Bij deze laatsten bevonden zich veel levende individuen, wat er misschien op wijst dat de Halfgeknotte strandschelp beter dan andere molluskensoorten de vrieskou kan trotseren. Van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* lagen er een duizendtal verse lege doubletten; enkelen hadden nog wat restjes vlees op de spierindrucksels. Ik vond ook 4 zeer verse Grote zwaardscheden *Ensis arcuatus* van ± 12 cm; 2 ervan bevatten nog wat dierlijke resten. De Grote strandschelpen *Macra corallina*, waarvan vele tientallen aanspoelden waren reeds vakkundig leeggegeten en hun kleppen lagen met doorgepikte slotband netjes naast elkaar. Tussen enkele tientallen aangespoelde Zaagjes *Donax vittatus* lagen er nog een paar levende exemplaren, terwijl er bij de 32 verzamelde Rechtsgestrepte platschelpen *Tellina fabula* 12 schelpen met het dood dier er nog in vastgesteld werden. Verder lagen er een tiental Tere platschelpen *Tellina tenuis*, waaronder enkele levend. Het laatste halfjaar spoelen hier regelmatig verse juveniele Tapijtschelpen *Venerupis senegalensis* van $\pm 1,5$ cm met prachtige kleur- en tekenpatronen aan. Ook ditmaal lagen er een tiental, één ervan leefde nog. Al bij al loonde deze eerder korte strand-

tocht (± 1 km) nog de moeite!

De volgende twee dagen hield de barre winter me binnen. Na twee dagen binnenzitten trok ik er op donderdag 14-II-91 weer op uit naar Koksijde-strand. Het getij viel wat ongunstig zodat ik pas om 16.00 uur het strand op kon. Toen ik op de dijk aankwam zag ik dadelijk een uitgestrekte aanspoelselbank tussen de noordelijkste golfbreker en de riool van Het Schipgat. Ik stevende er haastig op af. Opmerkelijk was dat ik tussen de vele duizenden nu al traditioneel geworden *E. directus* ook enkele kleine verse doubletjes (± 12 cm) van *E. arcuatus* ontdekte. Sommigen waren bijna wit anderen lichtgespikkeld, enkelen fel paars gespikkeld en ook een paar effen bruinpaarse die je op 't eerste zicht kunt verwarren met *E. directus*. Ik verzamelde zo vlug mogelijk alle *E. arcuatus* want rond 18.00 uur zou de avond vallen. Verder raapte ik nog 2 doodgepikte ♀♀ Helmkrab *Corystes cassivelaunus*, 1 inktblauwe stervende Fluwelen zwemkrab *Liocarcinus puber* samen met nog een veertigtal rugschilden van deze soort. Eens voorbij de riool, richting Oostduinkerke, waren er geen *E. arcuatus* meer te vinden maar wel nog *E. directus*. Ter hoogte van de Scottlaan te Sint-André waren er meer dan 250 *M. corallina* gestrand, allemaal met het levende of dode dier nog aanwezig. Met twee volle plasticzakken beladen kwam ik rond 18.15 uur te Oostduinkerke op de dijk aan.

Mactra corallina

De volgende dag telde ik 276 verzamelde verse *E. arcuatus*, daarbij komt dat ik zeker nog zo'n vijftigtal stukgepikte exemplaren op het strand had achtergelaten. Een tiental doubletten bevatten nog het dode dier, de anderen waren gedeeltelijk of geheel leeggepikt. Een twintigtal schelpen was opvallend bleek gekleurd. Alle gevonden exemplaren maten tussen de 11 en 14 cm en waren bijna recht tot zeer lichtjes gebogen.

Tussen mijn vondsten zat ook één vers doublet van de Kleine zwaard-schede *Ensis "phaxoides"*. Het Klein tafelmesheft *Ensis minor* heb ik echter niet gevonden.

Het is sinds het verschijnen van *E. directus* aan onze Belgische kust (april 1987) de eerste maal dat verse *E. arcuatus* hier weer

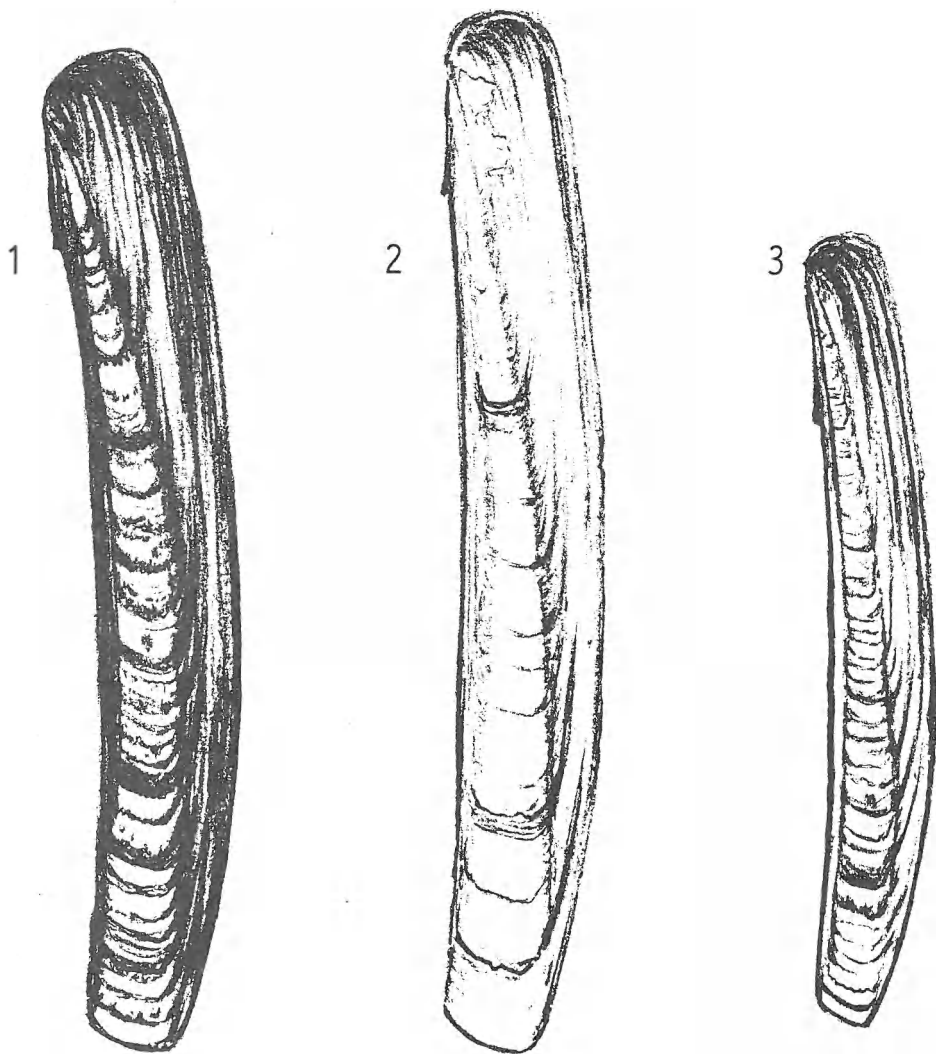
zo talrijk aanspoelen. De laatste twee jaar was zij zelfs bijna helemaal van het toneel verdwenen. Ik besloot het toch belangrijke fenomeen in de mate van het mogelijke de volgende weekends te volgen.

Op 2-III-91 vond ik op hetzelfde strand weer verse *E. arcuatus*. Ik verzamelde 28 gave doubletten, een twintigtal vertrappelde exemplaren liet ik op het strand liggen. Tussen de meegenomen schelpen bevond zich 1 doublet met vleesresten, 1 bleke schelp en 5 met donkerder periostracum. 3 ex. hadden een sterk afwijkende mantelbocht (vgl. figuren). Een week later op 9-III-91 lagen er, nu te Oostduinkerke, 26 verse gave en ± 20 stukgetrapte *E. arcuatus*. Op 10-III-91 raapte ik er nog 30 erg beschadigde ex. op in de vloedlijn.

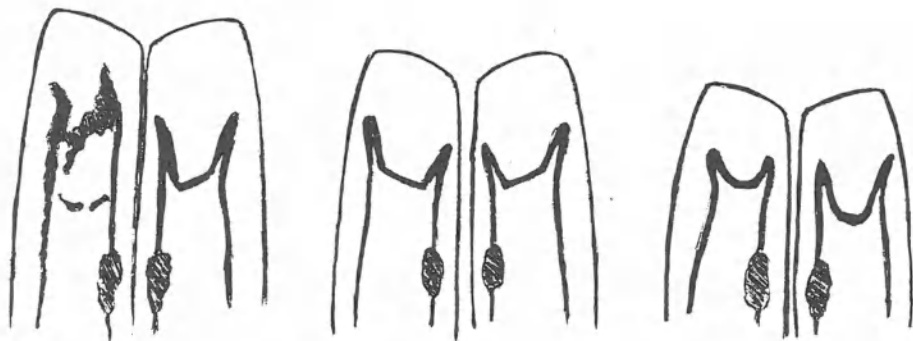
Zo te zien heeft *E. arcuatus* zich reeds gedeeltelijk hersteld na de explosieve invasie van zijn Amerikaanse broertje *E. directus*. Hebben de laatste drie zeer zachte winters 1987-88, 1988-89 en 1989-90 de kans geschapen voor het herstel van *E. arcuatus*? Vorig jaar na de uitzonderlijk hevige winterstormen spoelden op dezelfde localiteit slechts enkele verse doubletten van deze soort aan. Zijn deze dieren misschien beter bestand tegen stormen dan tegen de relatief strenge winterkou van dit jaar?

Wat gebeurt er momenteel met *E. minor*? De weinige doubletten die ik de laatste twee jaar aan de westkust nog vind zijn zeer duidelijk oude exemplaren (afgeschuurd, vaak al blauwgekleurd). Is *E. minor* hier misschien uit haar vestigingsplaats verdrongen door *E. directus*? Van het Klein tafelmesheft vond ik in 1985-86 te Koksijde echter nog uitzonderlijk grote doubletten van 17,5-18 cm (VAN URK (1964) geeft slechts ± 14 cm). Wat de Messchede *Solen marginatus* betreft: sinds het ongewone aanspoelen van verse schelpen aan onze kust (RAPPE, 1985; pers. waarn. van begin juli '84 tot eind december '86 te Koksijde-Oostduinkerke) zijn hier geen strandingen van verse Messcheden meer waargenomen.

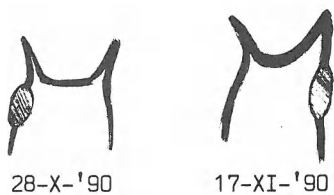
De inwijkeling *E. directus* is ondertussen, na 4-5 jaar vestiging aan onze kust, de gewoonste van onze messoorten geworden. Wie had dat bij de eerste povere vondsten van april-mei '87 ooit gedacht? Een strand bezaaid met soms honderdduizenden verse, deels levende Amerikaanse zwaardscheden is te Koksijde en Oostduinkerke tegenwoordig heel gewoon! Ik heb bovendien de indruk dat van deze soort steeds meer grote exemplaren aanspoelen. Mijn tot nog toe

1. *Ensis arcuatus*. Koksijde, 14-II-91 (ware grootte).
2. *Ensis arcuatus*, bleke kleurvorm. Koksijde 14-II-91 (ware grootte).
3. *Ensis "phaxoides"*. Koksijde 14-II-91 (ware grootte).

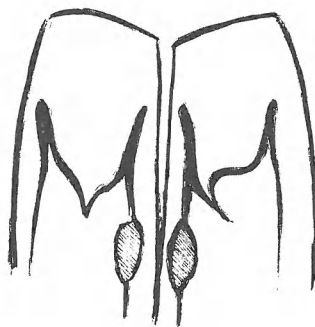

Afwijkende mantelbochten bij drie doubletten van *Ensis arcuatus* (herkomst: Oostduinkerke 2-III-'91).

28-X-'90

17-XI-'90

9-IV-'91

17-III-'91

Afwijkende mantelbochten bij *Ensis directus* (herkomst: Oostduinkerke).

grootste vondst deed ik te De Panne op 28-XII-90; het betrof een beschadigd doublet van 17 cm lengte op 3,6 cm breedte. De meest verse en omvangrijkste strandingen grijpen evenwel steeds plaats tussen Koksijde en Oostduinkerke (Groenendijk). De meeste waarnemingen van levende *E. directus* gebeurden de laatste twee jaar rond de riool van Het Schipgat; dus in de onmiddellijke nabijheid van de plek waar nu de verse *E. arcuatus* aanspoelen.

Tot zover de stand van zaken voor de periode lopende tot begin 1991 i.v.m. enkele *Ensis*-soorten aan de Belgische westkust. Hoe is de situatie op de midden- en oostkust?

NASCHRIFT.

Tijdens de voorbije paasvakantie verbleef ik andermaal aan de kust en kon ik vaststellen dat de strandingen van *E. arcuatus*, alhoewel minder talrijk, verder gaan. Ter vervollediging geef ik hieronder mijn waarnemingen van deze periode:

- 4-IV-91, Nieuwpoort: 6 verse lege doubletten.
- 5-IV-91, Koksijde: 3 verse lege doubletten.
- 6-IV-91, Oostduinkerke: 3 " "
- 7-IV-91, Koksijde: 12 " " "
- 8-IV-91, Lombardsijde: 2 " "
- 9-IV-91, Oostduinkerke: 9 " "

Literatuur.

- RAPPÉ, P., 1985. Van Neptunus' overvloed.- De Strandvlo, 5(2): 49-50.
- VAN URK, R.M., 1964. De Nederlandse *Ensis*-soorten.- Basteria, 28(3-4): 61-66, 2 pl.